

ЗВІТ ПРО ПОВЕРНЕННЯ В УКРАЇНІ

ЖОВТЕНЬ 2022 РОКУ

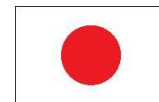

In partnership with _____

німецька
гуманітарна
допомога
DEUTSCHE HUMANITÄRE HILFE

Від
народу Японії

ВСТУП

Після 24 лютого 2022 року повномасштабне російське вторгнення в Україну спричинило безпрецедентну гуманітарну кризу по всій країні, що характеризується, серед іншого, переміщенням значної частини українського населення.

Ще у квітні 2022 року Міжнародна організація з міграції (МОМ) почала фіксувати значну кількість повернень переміщених осіб до звичного місця проживання (далі — «повернення»). Умови повернення суттєво відрізняються, оскільки люди повертаються як до регіонів, які безпосередньо не постраждали від війни, але в яких спостерігається значний притік внутрішньо переміщених осіб (ВПО), так і до регіонів, які постраждали від конфлікту, зазнали суттєвих руйнувань та були нещодавно деокуповані. Через нестабільність поточної ситуації неможливо визначити, яка частка людей повертається остаточно, а яка тимчасово. Однак наявні дані свідчать про те, що українці, які повертаються, мають особливий набір потреб і вразливостей, що відрізняє їх від тих, хто нікуди не переміщувався, і від ВПО.

Щоб надати партнерам підтримку в наданні цільової і доцільної допомоги особам, які повертаються до місць свого звичного проживання після вимушеного переміщення, МОМ презентує цей Звіт про повернення українців. У цій публікації проаналізовано останні дані МОМ щодо ситуації та потреб осіб, які повернулися, та щодо умов повернення, зібрані в ході оцінювань за Матрицею відстеження переміщень (МВП), проведених по всій країні.

Цей звіт базується на даних, зібраних у ході десятого раунду Опитування загального населення МОМ, проведеного у період з 17 по 27 жовтня 2022 року. Це оцінювання охоплює все доросле населення усіх п'яти макрорегіонів (захід, схід, північ, центр, південь та місто Київ), за винятком Кримського півострова і не підконтрольних українському уряду територій. Опитування загального населення було проведено шляхом набору випадкових телефонних номерів, завдяки чому було анонімно опитано 2 002 унікальні респонденти віком від 18 років із використанням методу автоматизованого телефонного опитування (САТІ). Із детальним аналізом даних цього опитування стосовно становища і потреб ВПО читачі також можуть ознайомитися у [Звіті про внутрішнє переміщення \(10-й раунд\)](#).

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ	2
ДИНАМІКА ПОВЕРНЕНЬ	3
УХВАЛЕННЯ РІШЕННЯ ПРО ПОВЕРНЕННЯ	4
ДЕМОГРАФІЯ ГРУПИ НАСЕЛЕННЯ, ЯКА ПОВЕРНУЛАСЯ	5
УМОВИ ДЛЯ ПОВЕРНЕННЯ	6
ВАЖЛИВА ІНФОРМАЦІЯ: ЗАЙНЯТИСТЬ І ДОХОДИ	8
ВАЖЛИВА ІНФОРМАЦІЯ: ПОТРЕБИ В УТЕПЛЕННІ	9
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СИТУАЦІЇ ТА ПОТРЕБ	10
МЕТОДОЛОГІЯ	11

**ПРИМІТКА ЩОДО
ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНУ «ПОВЕРНЕННЯ»**

Для цілей цього звіту терміни «повернення» і «особа, яка повернулася» вжито без обмежень щодо статусу на позначення будь-яких осіб, які наразі фактично перебувають у своїх звичних місцях проживання після тривалого періоду переміщення (щонайменше два тижні, починаючи з лютого 2022 р.), незалежно від того, чи вони спонтанно повернулися до цих місць з-за кордону, чи з місць внутрішнього переміщення в межах України.

Це визначення не охоплює осіб, які повернулися в Україну з-за кордону, але не повернулися до своїх звичних місць проживання в країні.

*Вказаний граничний період виявився статистично значущим у контексті вразливості, що виникає після повернення, у порівнянні з непереміщеним населенням.

Викладені в цьому звіті думки належать авторам і не обов'язково відображають погляди Міжнародної організації з міграції (МОМ). Інформація, що міститься у цьому звіті, призначена виключно для загальних інформаційних цілей. Використання позначень та подання матеріалу в цьому звіті не має на меті висловлення будь-якої думки щодо правового статусу будь-якої країни, території, міста чи населеного пункту, їхньої влади, кордонів чи меж від імені МОМ.

Якщо не зазначено інше, дані, представлені в цьому звіті, базуються на результатах десятого раунду ОЗН від 27 жовтня 2022 року.

Для отримання додаткової інформації звертайтеся за адресою: DTMUkraine@IOM.int

© 2022 Міжнародна організація з міграції (МОМ). Усі права захищені. У випадку цитування, перефразування або використання в будь-який інший спосіб інформації, що міститься в цьому звіті, джерело інформації необхідно зазначити так: «Джерело: Міжнародна організація з міграції (МОМ), Звіт про статистику повернень українців, жовтень 2022 року».

Фото: Житлові будинки в м. Ірпені поблизу Києва, які суттєво постраждали внаслідок бойових дій у лютому–березні 2022 року.

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

ОЦІНКА МІСЦЯ ПЕРЕБУВАННЯ ОСІБ, ЯКІ ПОВЕРНУЛИСЯ, ЗА МАКРОРЕГІОНАМИ*

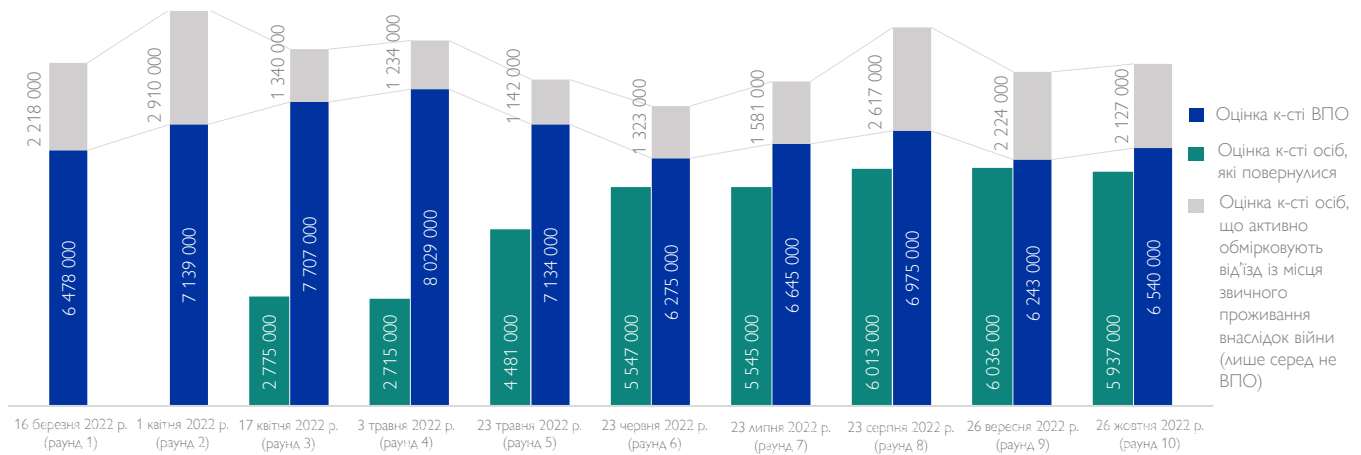

6 540 000
 ОЦІНКА К-СТІ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ
 +297 000 з 26 вересня

5 937 000
 ОЦІНКА ЗАГ. К-СТІ ОСІБ, ЯКІ ПОВЕРНУЛИСЯ
 -99 000 з 26 вересня

Повний спектр результатів десятого раунду Опитування загального населення МОМ на сьогодні представлено у двох взаємодоповнювальних продуктах: [Звіті про внутрішнє переміщення в Україні](#) та [Звіті про повернення українців](#). Додаткова аналітика доступна за запитом до DTMUkraine@iom.int.

ТЕНДЕНЦІЇ ЩОДО ПЕРЕМІЩЕННЯ ТА МОБІЛЬНОСТІ

У глосарії МОМ термін «повернення» визначений як «дія або процес повернення особи до точки відправлення». Повернення може бути в межах територіальних кордонів держави або з транзитної країни або країни призначення в країну походження. Національна нормативно-правова база в Україні не містить чіткого визначення поняття «особи, які повернулися», під якими розуміють осіб, які були вимушені або зобов'язані залишити своє звичне місце проживання через війну, але згодом повернулися. Практично повернення має місце тільки в разі анулювання чи закінчення строку дії раніше набутого статусу переміщеної особи: фіксації на обліку як ВПО на підставі Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (від 1 червня 2014 року).

Про повернення також ідеться у разі транскордонного переміщення, коли закінчився строк дії статусу міжнародного захисту в іншій країні або такий статус скасовано, наприклад, у випадку з міжнародним захистом, наданим країнами Європейського Союзу громадянам України, які залишили країну після 24 лютого 2022 року. Однак скасування або закінчення строку дії такого статусу не гарантує

повернення. Також важливо розуміти, що не всі переміщені особи стають на облік у цьому статусі. За відсутності чіткого правового визначення терміну «особи, які повернулися» в українському законодавстві для цілей цього оцінювання МОМ визначає осіб, які повернулися, як тих, хто на поточний момент перебуває у місці свого звичного проживання та зазначили, що повернулися туди після щонайменше двох тижнів перебування у статусі переміщеної особи через війну (з лютого 2022 року).

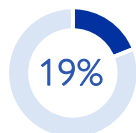
У десятому раунді опитування серед усіх респондентів, які нині перебувають у своєму звичному місці проживання, 20% підпадають під визначення осіб, які повернулися, що складає близько 5 937 000 осіб станом на 27 жовтня. Неможливо визначити характер таких повернень (постійний чи тимчасовий), хоча 76% серед тих, хто повернувся, вказали, що вони планують залишитися у своїх домівках (близько 4,5 млн осіб), 80% перебували в своїх домівках довше одного місяця.

* Макрорегіон — це територіальна одиниця, до якої входять області (регіони), згідно з визначенням у Законі України «Про засади державної регіональної політики» (частина 2 статті 1).

ДИНАМІКА ПОВЕРНЕНЬ

З 26 вересня до 27 жовтня загальна кількість осіб, які повернулися, дещо знизилася — з 6 036 000 до близько 5 936 000 осіб. Проте порівняння місячних сумарних цифр безпосередньо не відображає кількості переміщень, які відбулися впродовж останнього місяця. Щоб охопити весь комплекс нещодавніх переміщень, з яких складається загальний результат, MOM запитувала респондентів про їхнє місце перебування і становище як на момент опитування, так і місяць тому.

НЕЩОДАВНІ ПОВЕРНЕННЯ

Оцінювана к-сть людей, які повернулися до звичних місць проживання впродовж 30 днів або пізніше, становить 1 128 000 осіб.

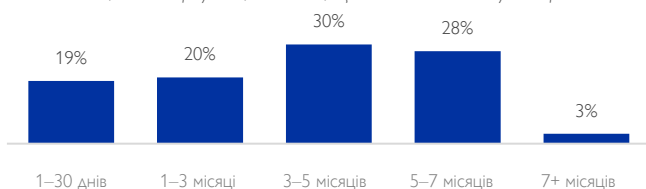
Майже п'ята частина осіб, які повернулися в країну до 27 жовтня, повернулися до своїх звичних місць проживання впродовж останніх 30 днів. Переважна більшість цих осіб, які нещодавно повернулися, були внутрішньо переміщені у межах країни (933 000). Ці цифри збігаються з намірами щодо подальшого переміщення, отриманими у вересні, коли приблизно 689,000 ВПО заявили, що впродовж двох тижнів планують повернутися.

ЧАС ІЗ МОМЕНТУ ПОВЕРНЕННЯ

114 днів середня кількість днів із моменту повернення в межах **240 днів** від початку війни (станом на 27 жовтня 2022 року)

У десятому раунді Опитування загального населення 80% респондентів, оперативної ідентифікованих як особи, які повернулися, зазначили, що з моменту їхнього повернення минуло більше місяця. Це свідчить про те, що більшість населення, яке повернулося за операційним визначенням, дійсно є особами, які повернулися де-факто. Загальний розподіл осіб, які повернулися, за часом з моменту повернення, показаний на рис. 3 нижче:

Частка осіб, які повернулися, за часом, що сплив із моменту повернення

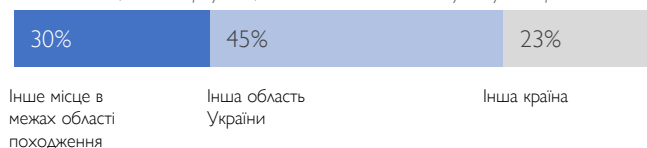

Як показує опитування, чоловіки зазвичай поверталися раніше за жінок (у середньому 123 дні з моменту повернення у чоловіків проти 111 днів у жінок). Молоді люди віком 18–34 роки поверталися раніше за осіб віком 35–59 років і значно раніше за осіб віком від 60 років (у середньому 123 днів порівняно з 117 і 99 днів відповідно). Певні відмінності також було помічено між регіонами України, в які повертаються переміщені особи. На північний макрорегіон і місто Київ припадає більше осіб, які повернулися раніше цього року (у середньому 130 і 131 днів відповідно), тоді як до східного, південного і центрального макрорегіонів люди в середньому поверталися значно пізніше (83, 87 і 96 днів, відповідно).

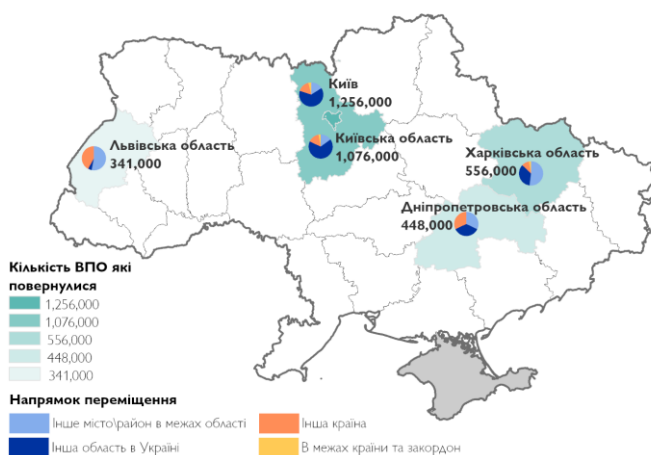
МАРШРУТИ ПОВЕРНЕННЯ

Дані десятого раунду Опитування загального населення демонструють продовження тенденцій, які спостерігалися у восьмому і дев'ятому раундах. Частка осіб, що повертаються додому з місць тимчасового перебування, зростає.

У цьому зв'язку дані показують збільшення частки осіб, які повернулися з-за кордону: 23% у десятому раунді (проти 15% у восьмому). Станом на 27 жовтня приблизно 1 366 000 осіб спонтанно повернулися з-за кордону, порівняно з 1 268 000 за результатами дев'ятого раунду опитування (на 26 вересня). Відсоток осіб, які повернулися, за типом населеного пункту повернення

Місце попереднього переміщення осіб, які повернулися, у п'яти областях, де зафіксовані найбільші потоки повернення

Оцінка кількості осіб, які повернулися, за макрорегіонами

Макрорегіон повернення	Частка осіб, які повернулися	Оцінка к-сті осіб, які повернулися
Київ	21%	1 259 000
Схід	21%	1 259 000
Південь	9%	522 000
Захід	14%	846 000
Північ	30%	1 763 000
Центр	5%	288 000
УСЬОГО	100%	5 937 000

Топ-5 областей за часткою осіб, які повернулися

Область	Частка осіб, які повернулися*	Оцінка к-сті осіб, які повернулися
Місто Київ	21%	1 256 000
Київська область	18%	1 076 000
Харківська область	9%	556 000
Дніпропетровська область	8%	448 000
Львівська область	6%	341 000
Інші області	38%	-

* Застереження: Походження та розподіл осіб, які повернулися, за областями має орієнтовний характер; репрезентативність вибірки на рівні макрорегіону.

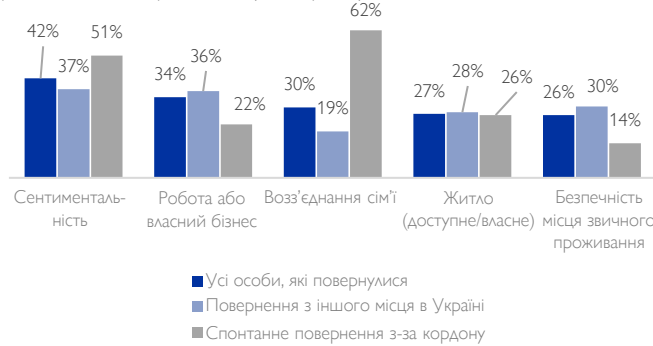
УХВАЛЕННЯ РІШЕННЯ ПРО ПОВЕРНЕННЯ

МОТИВАЦІЯ ДЛЯ ПОВЕРНЕННЯ

У ході десятого раунду Опитування загального населення особам, які повернулися, було запропоновано визначити **три головні причини для повернення**. Більшість з тих, хто повернувся, керувалися сентиментальними причинами, як-то тугою за домівкою та бажанням повернутися до нормального життя (42%), а також бажаннями возз'єднатися з родиною та друзями (30%). Значною мірою представлені також економічні мотиви: 34% називають основними мотивами для повернення бажання працювати та отримувати зарплату або вести бізнес, а 27% називають головною причиною повернення наявність дешевшого або власного житла. Лише 26% осіб, які повернулися, вказали, що вирішальним фактором для повернення для них стало відчуття безпеки.

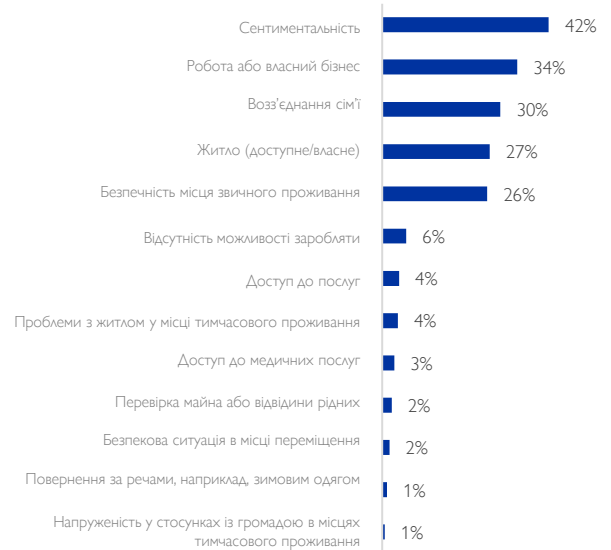
Лише мізерна частка тих, хто повернувся, вказали причини, які вказують на наміри повернутися лише на короткий час, як-от перевірити своє майно чи провідати родичів (2%) або взяти якісь особисті речі (1%).

Відсоток осіб, які повернулися, за 5 найпоширенішими причинами повернення з розподілом за попередніми місцями переміщення

Не спостерігається значних відмінностей у мотивації між тими, хто повернувся раніше, і тими, хто повернувся впродовж останніх 30 днів. З іншого боку, люди, які з власної волі повернулися з-за кордону, частіше заявляли про сентиментальні причини, ніж ВПО, які повернулися з інших місцевостей в межах України.

Відсоток осіб, які повернулися, за головними причинами повернення (вибір із декількох варіантів)

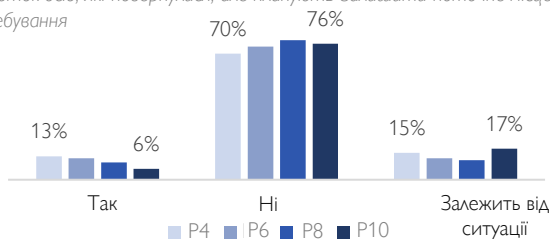

НАМІРИ ПОДАЛЬШОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ СЕРЕД ОСІБ, ЯКІ ПОВЕРНУЛИСЯ

Як і в попередніх раундах, **більшість осіб, які повернулися, повідомляють, що не бажають знову полишати своє звичне місце проживання в майбутньому**. Згідно з оцінками, станом на 27 жовтня лише близько 356 тис. із 6 мн осіб, які повернулися, обмірковують можливість знову залишити дім (6%). Частка осіб, які повернулися і планують знову від'їжджати через війну, найбільша на заході (14%) та сході (9%). На півночі лише чотири відсотки осіб, які повернулися, обмірковують новий переїзд.

У десятому раунді зафіксовано незначне зменшення кількості осіб, які повернулися та мають намір залишитися в місці походження (76% порівняно з 85% у дев'ятому раунді). Незначна стала частка осіб, які повернулися, планує подальше переміщення (6%, так само, як і в дев'ятому раунді). Ця тенденція відстежуватиметься в наступних раундах, оскільки вона може вказувати на небажання переміщуватися в зимовий період.

Відсоток осіб, які повернулися, але планують залишити поточне місце перебування

ВПО, ЯКІ ПОТЕНЦІЙНО МОЖУТЬ ПОВЕРНУТИСЯ

Станом на 27 жовтня серед ВПО 13% (857 000 осіб) відповіли, що планують повернутися до свого звичного місця проживання протягом наступних 2 тижнів.

Частка ВПО, які активно планують повернутися, з липня стабілізувалася (11% у восьмому й дев'ятому раундах, 12% у сьомому раунді). Дедалі більше ВПО (16% порівняно з 12% у дев'ятому раунді) зазначають, що їхнє повернення залежить від подальшого розвитку ситуації. Планують невідкладно повернутися переважно ВПО з північного макрорегіону (34%), що свідчить про те, що в наступні тижні цей макрорегіон, ймовірно, збереже першість за кількістю осіб, які повертаються.

Мотивація до повернення для ВПО, які мають намір повернутися впродовж наступних двох тижнів

ДЕМОГРАФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Станом на 27 жовтня, відповідно до демографії переміщеного населення, більшість осіб, які повернулися — це жінки. Майже чверть складають немовлята і діти віком до 17 років. Порівняно з вересневими цифрами (дев'ятий раунд Опитування загального населення), MOM відзначає незначне зростання частки чоловіків, які повернулися.

Порівняно з ВПО серед осіб, які повернулися, дещо більша частка дорослих віком від 18 до 59 років (60% порівняно з 54%). Як і в дев'ятому раунді, частка людей похилого віку серед осіб, які повернулися (15%) є нижчою, ніж серед ВПО (19%), що свідчить про те, що люди похилого віку і надалі стикаються з істотними перешкодами для повернення.

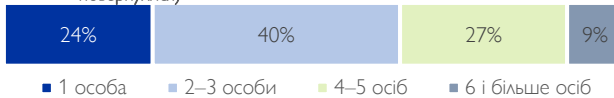
У домогосподарствах осіб, які повернулися, сумарно проживає 1,1 млн дітей шкільного віку (5–17 років), і цей показник майже не змінився порівняно з дев'ятим раундом.

СТРУКТУРА ДОМОГОСПОДАРСТВ

Домогосподарства осіб, які повернулися, здебільшого складаються з трьох членів (усереднено). Однак 36% домогосподарств осіб, які повернулися, складаються з чотирьох і більше осіб. Більшість домогосподарств осіб, які повернулися, мають одну дитину (45%), у 42% таких домогосподарств двоє дітей. Більшість домогосподарств осіб, які повернулися, проживають у великих містах (53%), чверть — у малих містах чи селищах міського типу. Відносно невелика кількість домогосподарств повернулася в сільську місцевість (15%).

Відсоток респондентів серед осіб, які повернулися, за кількістю членів домогосподарств та за кількістю дітей (серед тих, у кого є діти)

Розмір домогосподарства (у складі якого виключно особи, які повернулися)

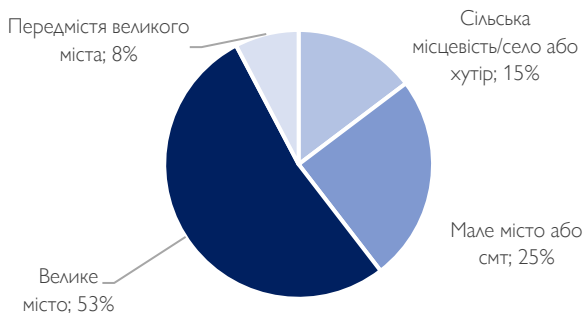
Кількість дітей, які повернулися, на домогосподарство

ТИП НАСЕЛЕННОГО ПУНКТУ

Більшість осіб, які повернулися, проживають у великих містах (53%) або передмістях великих міст (8%). Лише 15% осіб, які повернулися, проживають у сільській місцевості.

Відсоток респондентів серед осіб, які повернулися, за типом населеного пункту

Основні демографічні характеристики (станом на 27 жовтня 2022 року).

3,04 середній розмір домогосподарства осіб, які повернулися (домогосподарства, усі члени яких є особами, які повернулися) станом на 27 жовтня

1,75 середня кількість дітей на одне домогосподарство, що цілком складається з осіб, які повернулися, станом на 27 жовтня

Демографічні характеристики осіб, які повернулися (лише домогосподарства з членами, які мають досвід повернення)

Відсоток осіб, які повернулися	Усього	Чоловіки	Жінки
Немовлята (до 1 р.)*	1,1%	0,5%	0,6%
Діти до 5 р. (крім. дітей до 1 р.)*	4,7%	2,2%	2,5%
Діти 5–17 р.	19,0%	8,8%	10,2%
Дорослі 18–59 р.	60,2%	25,9%	34,3%
Літні (60+)	14,9%	6,4%	8,5%
Оцінка розміру групи	Усього	Чоловіки	Жінки
Немовлята (до 1 р.)*	68 000	31 000	37 000
Діти до 5 р. (крім. дітей до 1 р.)*	282 000	131 000	151 000
Діти 5–17 р.	1 129 000	523 000	606 000
Дорослі 18–59 р.	3 574 000	1 538 000	2 036 000
Літні (60+)	884 000	381 000	503 000

* Гендерний розподіл серед дітей віком до 5 років розраховано із застосуванням даних Державної служби статистики України щодо співвідношення новонароджених дівчаток і хлопчиків за 2020 рік. Усі інші дані наведено на основі результатів Опитування загального населення.

ВРАЗЛИВОСТІ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Відсоток домогосподарств осіб, які повернулися, які повідомили про наявність осіб із вразливих груп населення у своєму складі (лише домогосподарства з членами, які мають досвід повернення)

Варто відзначити, що 34% домогосподарств осіб, які повернулися, мають щонайменше одну літню особу віком від 60 років. Значна частка домогосподарств осіб, які повернулися, мають принаймні одну особу з хронічними захворюваннями (33%) чи інвалідністю (24%), 16% домогосподарств мають дитину віком до 5 років або немовля.

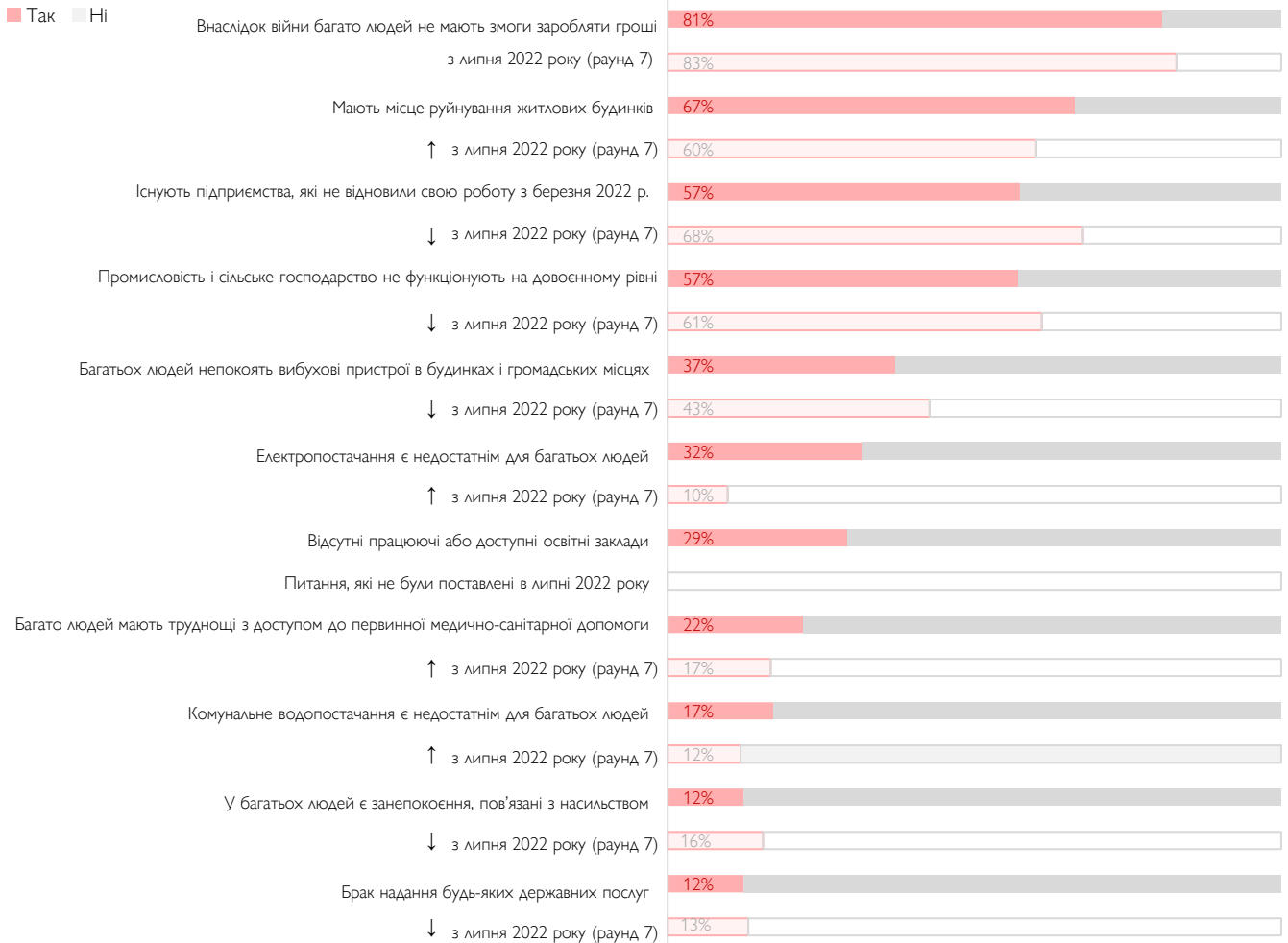
Частка домогосподарств зі вразливими особами у своєму складі суттєво не відрізняється серед ВПО та осіб, які повернулися, для всіх категорій вразливостей.

УМОВИ ДЛЯ ПОВЕРНЕННЯ

Результати Опитування загального населення (Р10, 27 жовтня) вказують на те, що повернення — це довгострокове рішення, яке обирають 71% нинішніх ВПО в Україні. Однак такі фактори, як нестабільна безпекова ситуація, відсутність житла з належними умовами та гострі фінансові проблеми, пов'язані з переміщенням, можуть вплинути на здатність сімей залишатися. Остаточна реінтеграція вимагає економічних, соціальних, безпекових і психологічних умов, які дають змогу домогосподарствам осіб, які повернулися, справлятися з кризою чи негативними факторами (старими і новими) не гірше, ніж загальне населення у їхньому місці походження.

СУВОРІСТЬ УМОВ ПОВЕРНЕННЯ — ЗРІЗ

У ході десятого раунду MOM запитувала респондентів про суворість умов проживання в місцях, до яких вони повернулися, адаптуючи показники з [Індексу повернення](#) MOM — інструменту, призначеного для моніторингу умов у місцях повернення. Наразі MOM проводить пілотний збір даних на рівні населених пунктів в Україні у рамках окремої ініціативи. У наведеному нижче огляді проілюстровано характер умов повернення в Україну станом на жовтень 2022 року на підставі повідомлень самих респондентів Опитування загального населення у порівнянні з результатами сьомого раунду, в який було інкорпоровано той самий модуль. Між цими двома датами ми спостерігаємо покращення в одних і погіршення в інших умовах повернення (позначено стрілками).

Цей розділ висвітлює сприйняття особами, які повернулися, умов свого повернення, доповнене даними з секторальних модулів у межах десятого раунду опитування. Зокрема, наявні дані щодо зазначених нижче факторів, які впливають на остаточність повернення:

- уявлення про умови повернення
- знищене житло
- водопостачання, санітарія та гігієна
- доступ до ліків і медичних послуг
- потреба в їжі та харчуванні
- зайнятість і доходи
- потреби, пов'язані з настанням зими.

Умови повернення відрізняються в різних макрорегіонах України. Наприклад, на сході для місць повернення властиві руйнування житлових будинків (80% осіб, які повернулися, погоджуються, що така проблема існує в їхньому місці перебування на сході країни), значна боротьба за засоби існування (89%), тривале закриття підприємств (63%), скорочення сільського господарства і промисловості порівняно з довоєнним рівнем (66%), наявність нерозірваних боєприпасів (НРБП) у будинках і громадських місцях (50%).

УМОВИ ДЛЯ ПОВЕРНЕННЯ

Наступні сторінки містять детальний опис становища і потреб населення, яке повернулося, у широкому спектрі секторів. Там, де це доцільно і можливо, проведено порівняння з потребами непереміщеного населення, щоб підкреслити специфічність досвіду та потреб осіб, які повернулися.

РУЙНУВАННЯ І ВІДНОВЛЕННЯ ЖИТЛОВОГО ФОНДУ

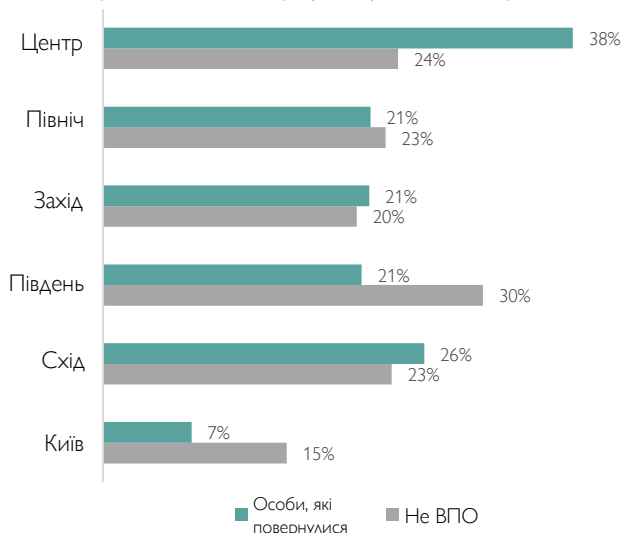
60% осіб, які повернулися, повідомили, що місцевість їхнього основного проживання зазнала пошкоджень внаслідок атак чи прямих наслідків війни

Отримані раніше MOM дані свідчать про те, що знищене житло в регіоні походження є основною перешкодою для повернення ВПО, зокрема напередодні зимового сезону. Майже 18% осіб, які повернулися, вказали, що їхнє житло потребує ремонту. Серед непереміщених осіб 16% мають потребу в ремонті первинного місця проживання. Попри те, що серед не ВПО потреби в ремонті поділені порівну між поточними і капітальними ремонтними роботами, серед осіб, які повернулися, **60% заявляють про потреби капітального ремонту**, як-от відновлення стін, даху або повної заміни вікон.

MOM запитувала про конкретні **перешкоди, що заважають їм відремонтувати свої домівки**. Майже для всіх осіб, які повернулися і чий житла потребують ремонту, основною перешкодою є брак коштів (94%). Більшість осіб, які повернулися (82%), також зазначили, що не мають потрібних навичок або фізичної сили для здійснення ремонту самотужки і потребують залучення професійних майстрів. Доступність ремонтних матеріалів на місцевому ринку була перешкодою для 40% осіб, які повернулися і чий житла потребують ремонту, а 31% назвали основною проблемою брак техніки. 25% не змогли знайти доступних ремонтників у своїй місцевості. Насамкінець, 48% зазначили, що на цей час не планують ремонт через згадані вище проблеми.

Загалом 20% респондентів серед осіб, які повернулися, повідомили про **брак матеріалів для ремонту житла**, в той час як серед осіб, які повернулися в центральний і східний макрорегіони, такий показник склав 38% і 26% відповідно. В обох макрорегіонах особи, які повернулися, потребували ремонтних матеріалів більше, ніж загальне населення ВПО.

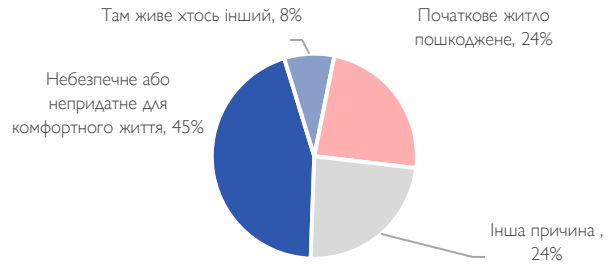
Відсоток респондентів, які потребують будівельних матеріалів

ПРИТУЛОК

Попри повернення до місць (місцевостей, населених пунктів) звичного проживання, 12% осіб, які повернулися, не проживають у тих квартирах чи будинках, які вони полишили через переміщення. Майже половина (приблизно 712 000 осіб) із них зазначили, що їхнє початкове житло на цей час не є безпечним чи придатним для комфортного життя.

Причина для відмови повертатися до звичного помешкання

ДОСТУП ДО ЛІКІВ І МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

Про брак ліків і доступу до медичних послуг повідомили 17% респондентів серед осіб, які повернулися, порівняно з 19% серед не ВПО та 29% серед ВПО, що свідчить про невелике покращення з вересня 2022 року (дев'ятий раунд). 4% осіб, які повернулися, назвали це своєю найбільш нагальною потребою. Існує також значна різниця між макрорегіонами з точки зору доступу до ліків і медичних послуг. Так, у центральному макрорегіоні не мають доступу до ліків і медичних послуг 31% осіб, які повернулися, а на заході — 10%.

Згідно з відповідями респондентів, потреба у психосоціальній підтримці є порівняно високою серед ВПО та осіб, які повернулися. 16% респондентів з-поміж обох груп зазначили, що вони самі чи члени їхніх сімей потребують консультації психолога. Серед непереміщеного населення цей показник нижчий — 14%.

ЇЖА ТА ХАРЧУВАННЯ

Близько **11% домогосподарств осіб, які повернулися, відчувають дефіцит їжі** — що не набагато більше, ніж серед непереміщеного населення (14%). Цікаво, що серед осіб, які повернулися та відчувають конкуренцію всередині громад в умовах недостатньої наявності чи постачання товарів і послуг, 12% вказали на наявність конкуренції за їжу в своїх громадах. Особливо часто про потребу в продуктах харчування повідомляли особи, що повернулися до центрального і південного макрорегіонів: на брак їжі вказали 31 і 21% відповідно.

ВОДОПОСТАЧАННЯ, САНІТАРІЯ ТА ГІЄНА

За останні кілька місяців потреба у засобах гігієни скоротилася серед усіх груп населення. Станом на 27 жовтня лише 9% осіб, які повернулися, повідомили, що їхні домогосподарства мають потребу в засобах гігієни. Це приблизно на тому самому рівні, що й серед непереміщеного населення (10%), але значно нижче, ніж серед ВПО (23%). Серед тих осіб, що повернулися і повідомляють про потреби в засобах гігієни, 40% вказали на потребу в підгузках (дитячих та/або дорослих), а 30% — у засобах жіночої гігієни.

ВАЖЛИВА ІНФОРМАЦІЯ: ЗАЙНЯТІСТЬ І ДОХОДИ

ЗАЙНЯТІСТЬ

70% респондентів віком 18–64 роки з числа осіб, що повернулися, повідомили, що мали оплачувану роботу за місяць до 24 лютого.

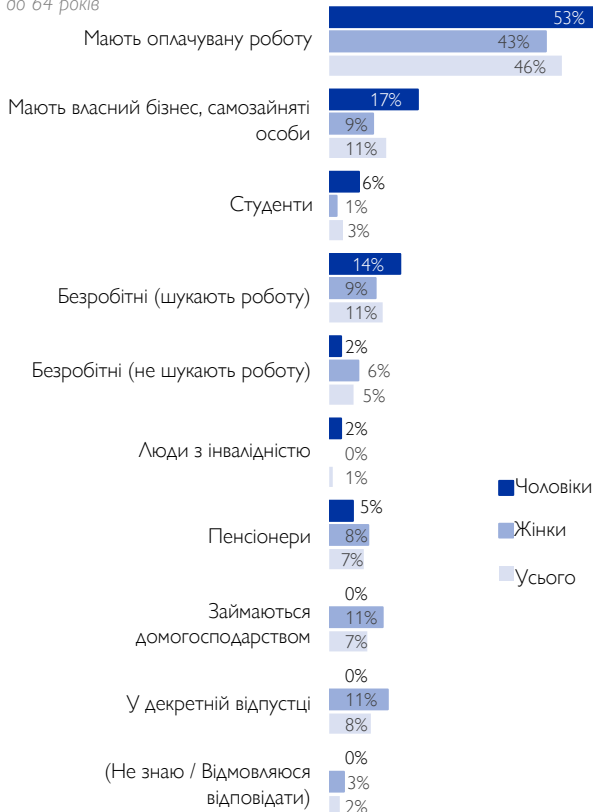

57% респондентів віком 18–64 роки з числа осіб, які повернулися, повідомили, що мають роботу або власний бізнес станом на 27 жовтня.

Серед чоловіків частка тих, хто мав роботу до лютого 2022 року, є вищою у порівнянні з жінками (86% та 63%, відповідно). Станом на жовтень лише 46% осіб, які повернулися, вказали, що є найманими працівниками, і ще 11% підтвердили наявність власного бізнесу. 91% осіб із числа зайнятого непереміщеного населення підтвердили, що вони продовжують працювати на тому самому місці роботи, де вони працювали до 24 лютого 2022 року. Усі наймані працівники заявили, що їхня заробітна плата на новому робочому місці є нижчою за ту, що вони отримували до лютого 2022 року.

Станом на 27 жовтня 15% осіб, які повернулися, були безробітними. До таких належать як ті, хто активно шукав роботу, так і ті, хто не шукав її. Переважна більшість (97%) безробітних респондентів із числа осіб, які повернулися, повідомили, що втратили роботу внаслідок війни.

Нинішній статус зайнятості опитаних осіб, які повернулися, віком від 18 до 64 років

Примітка: Цей графік відображає статус (зі слів самих респондентів), пов'язаний із типом економічної діяльності, у якій вони були зайняті впродовж 7 останніх днів перед опитуванням.

Близько 64% безробітних осіб, що повернулися, намагалися знайти роботу після 24 лютого. Особи, які повернулися, найчастіше шукали роботу в сфері послуг та будівництва (29% та 14% відповідно). Ці дві сфери також часто вказувалися як пріоритетні галузі для пошуку роботи тими з осіб, що повернулися, які зазначили про відсутність роботи, що відповідає їхньому досвіду та інтересам (29% — сфера послуг і 21% — сфера будівництва).

Труднощі, з якими стикаються безробітні особи, які повернулися, під час пошуку роботи (респонденти мали можливість назвати кілька варіантів)

Опитані безробітні особи, які повернулися, зазначили, що їм стала би в нагоді та чи інша підтримка, щоб покращити свої шанси на працевлаштування, найчастіше говорячи про потребу в навчанні/перекваліфікації (51%), можливість проходження практики/стажування (31%), консультації з питань кар'єрного розвитку (29%) та підтримку в забезпеченні самозайнятості (гранти, навчання) (29%).

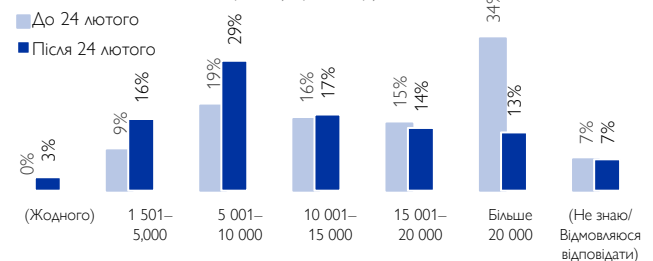
ДОХІД

респондентів із числа осіб, які повернулися, повідомили, що рівень доходів їхніх домогосподарств є нижчим за прожитковий мінімум.

З лютого 2022 року доходи в осіб, які повернулися, суттєво зменшилися. Станом на 27 жовтня 3% осіб, що повернулися, заявили про повну відсутність доходів у сімі, тоді як 16% підтвердили, що їхній місячний дохід не перевищує 5 000 грн, що є еквівалентним 135 дол. США і відповідає фактичному прожитковому мінімуму на одну особу (за розрахунком Міністерства соціальної політики України станом на січень 2022 року). Водночас 24% ВПО повідомили, що сукупний місячний рівень доходу їхніх домогосподарств не перевищує 5 000 грн. У цій групі майже втричі скоротилася частка респондентів, доходи домогосподарств яких до лютого 2022 року становили 20 000 грн і більше.

Рівень доходів домогосподарств у грн, за групами

Середньомісячний дохід на члена домогосподарства становив 5 067 грн. Сума середньомісячного доходу на одного члена домогосподарства серед чоловіків є вищою, ніж серед жінок (5 833 грн проти 4 755 грн). Найнижча сума доходу на одного члена домогосподарства у південному макрорегіоні, а найвища — в місті Києві (3 833 грн та 7 049 грн відповідно).

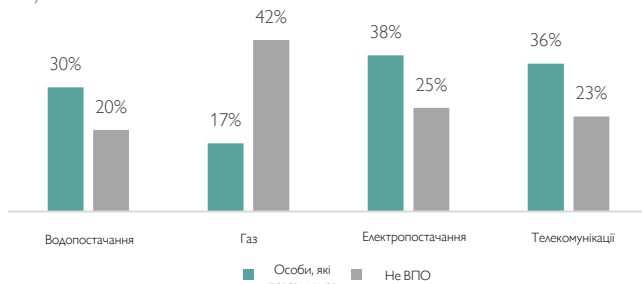
ВАЖЛИВА ІНФОРМАЦІЯ: ПОТРЕБИ, ПОВ'ЯЗАНІ З НАСТАННЯМ ЗИМИ

Надійний доступ до основних комунальних послуг, таких як водо-, електро-, газопостачання і телекомунікації, є життєво важливим для безпеки та комфорту сімей, які повернулися до своїх домів. Широкомасштабні атаки минулого місяця на цивільну інфраструктуру, у тому числі електростанції, водоочисні споруди та телекомунікаційні вежі, спричинили перебої в наданні таких комунальних послуг по всій країні. Крім того, для значної частини місцевостей, до яких повертаються люди, характерні воєнні руйнування інфраструктури, що мали місце до осені 2022 року.

ПЕРЕБОЇ В НАДАННІ КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Особи, які повернулися, частіше відчувають перебої з постачанням гарячої води, електроенергії та телекомунікаційних послуг порівняно з населенням загалом. **Часті перебої у водопостачанні протягом трьох і більше днів за останній тиждень торкнулися 30% осіб, що повернулися, тоді як 38% повідомили про часті перебої в електропостачанні та телекомунікаційних послугах.** Ця тенденція може вказувати на вищий рівень підготованості серед непереміщеного населення або може бути результатом географічного розподілу осіб, які повернулися.

Частки осіб, які повернулися, та непереміщеного населення, котрі страждають від частих перебоїв у постачанні комунальних послуг, що тривали понад три дні упродовж минулого тижня.

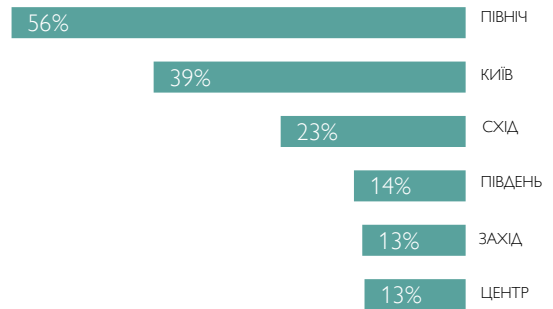

Із настанням зими домогосподарства осіб, що повернулися, відчувають обмежений доступ до теплопостачання або перебої у наданні таких послуг і часто покладаються на тверде паливо як альтернативний спосіб опалення. Потреба у твердому паливі та доступ до нього відрізняються залежно від макрорегіону, що відображає відмінності в енергетичній інфраструктурі по всій країні та акцентує увагу на райони, що потребують гуманітарної грошової допомоги або субсидій. МВП Україна проводить щомісячне оцінювання ринку твердого палива, у тому числі цін і доступності твердого палива на рівні областей. Цю інформацію може бути надано партнерським гуманітарним організаціям на вимогу (DTMUkraine@iom.int).

34% населення, що повернулося, страждають від перебоїв у постачанні як мінімум одного типу комунальних послуг упродовж понад трьох днів та/або тижня.

Часті перебої в електропостачанні, що відбувалися три і більше днів за останній тиждень, найчастіше спостерігалися в північному та Київському макрорегіонах.

Частка осіб, які повернулися, котрі вказують на перебої у постачанні як мінімум одного типу комунальних послуг, що тривали понад три дні упродовж минулого тижня.

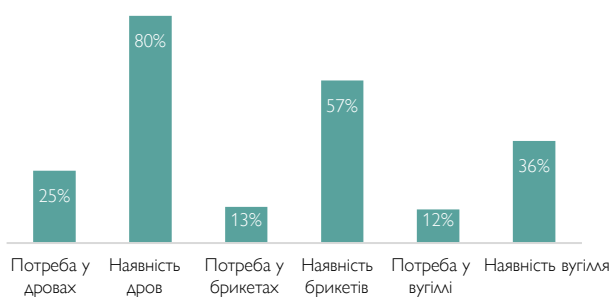
ТВЕРДЕ ПАЛИВО: ПОТРЕБА Й ДОСТУПНІСТЬ

20%

опитаних осіб, які повернулися, повідомили про потребу у твердому паливі для опалення, такому як вугілля, дрова, пелети та брикети.

З огляду на повсюдні перебої в наданні комунальних послуг дедалі більше домогосподарств по всій Україні покладаються на тверде паливо для опалення своїх будинків. Приблизно кожен четвертий респондент серед осіб, які повернулися, зазначив, що потребує, але не має твердого палива (20%). Основним твердим паливом, якого потребують домогосподарства осіб, які повернулися, є дрова (25%). Про потребу в брикетах (13%) та вугіллі (12%) повідомила менша частка осіб, які повернулися.

Частка респондентів за потребою в твердому паливі та доступом до нього

Потреба у твердому паливі найбільше помітна у північному макрорегіоні (26%), де респонденти найчастіше повідомляли про потребу в дровах (46%). Приблизно кожен п'ятий респондент із числа осіб, що повернулися, не має твердого палива для опалення в східному (21%) та південному (21%) макрорегіонах. Особи, що повернулися до Києва, де значно вища залежність від комунальних послуг, зокрема газо- та електропостачання, найменш схильні говорити про потреби в твердому паливі (11%).

Частка осіб, які повернулися, які не мають твердого палива, за макрорегіонами

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СИТУАЦІЇ ТА ПОТРЕБ

Особи, які були переміщені зі звичних місць проживання або які повернулися до таких місць, стикаються із критичними потребами. Профіль та ситуація цих підгруп дещо відрізняються, що зумовлює потребу в цільовій підтримці. Нижче зазначені основні відмінності між групами у межах вибірки загального населення для десятого раунду опитування MOM.

НАЙНАГАЛЬНІША ПОТРЕБА

Серед найбільш нагальних потреб, названих респондентами, лишаються гроші (фінансова допомога), а також ліки та медичні послуги. В умовах зниження температури тверде паливо також є нагальною потребою для багатьох людей. Наприклад, 8% ВПО визначили тверде паливо своєю найбільш нагальною потребою.

Гроші — фінансова підтримка

48% Не ВПО 56% ВПО 53% Особи, які повернулися

Тверде паливо (вугілля, дрова тощо)

12% Не ВПО 8% ВПО 7% Особи, які повернулися

Опалювальні прилади

7% Не ВПО 5% ВПО 8% Особи, які повернулися

Ліки та медичні послуги

5% Не ВПО 4% ВПО 4% Особи, які повернулися

ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА ПОТРЕБ

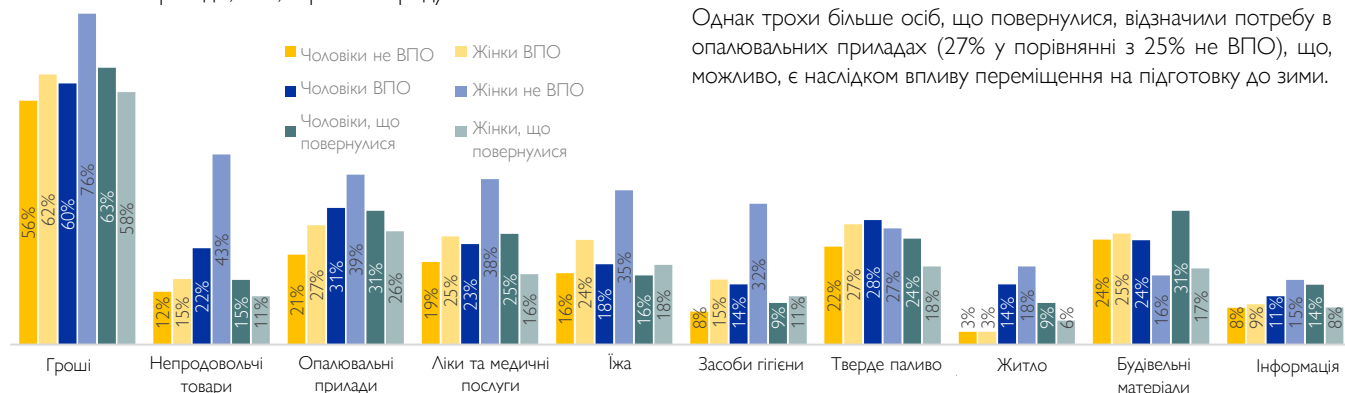
Важливо: «29% ВПО потребують допомоги з продовольчими продуктами»

	Не ВПО	ВПО	Особи, які повернулися
Гроші — фінансова підтримка	59%	70%	59%
Засоби жіночої гігієни	41%	56%	30%
Опалювальні прилади	25%	36%	27%
Одяг, взуття та інші непродовольчі товари	14%	36%	12%
Ліки та медичні послуги	22%	33%	19%
Їжа	21%	29%	18%
Тверде паливо для опалення	26%	27%	20%
Засоби гігієни	12%	26%	11%
Будівельні/ремонтні матеріали	25%	19%	21%
Житло	3%	16%	7%
Інформація чи зв'язок із іншими	9%	14%	10%
Транспорт	17%	11%	16%
Доступ до грошей	10%	11%	9%

Примітка: % тих, хто відповів «Так» і «Частково так»

ПОТРЕБИ: ҐЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Незважаючи на повсюдну потребу у фінансовій допомозі, серед усіх груп ВПО жінки найчастіше повідомляли про таку потребу (76%). Насправді внутрішньо переміщені жінки частіше, ніж інші групи, повідомляли про відсутність непродовольчих товарів, опалювальних приладів, ліків, харчових продуктів і засобів гігієни.

ПОТРЕБИ ПІСЛЯ ПОВЕРНЕННЯ

Загалом потреби осіб, які повернулися, не надто відрізняються від потреб непереміщеного населення. Судячи з усього, люди, які повернулися до своїх домів, як правило, мають менше потреб, ніж ті, що не могли чи не хотіли переїздити.

Однак трохи більше осіб, що повернулися, відзначили потребу в опалювальних приладах (27% у порівнянні з 25% не ВПО), що, можливо, є наслідком впливу переміщення на підготовку до зими.

ПРИМІТКИ ЩОДО МЕТОДОЛОГІЇ

Дані, представлені в цьому звіті, отримано на замовлення Міжнародної організації з міграції (МОМ) у результаті телефонного експрес-опитування, проведеного MultiCultural Insights. Десятий раунд збирання даних серед вибірки розміром 2 002 унікальні дорослі респонденти (віком від 18 років) було проведено в період із 17 по 27 жовтня 2022 року. Цю імовірнісну вибірку, що представляє понад 30 млн дорослих українців (віком від 18 років), було стратифіковано для досягнення репрезентативності на рівні 6 макрорегіонів України. Основу вибірки було створено шляхом формування переліку 100 000 десятицифрових номерів телефону, згенерованих за рахунок поєднання трьохцифрових префіксів, що позначають оператора мобільного зв'язку, з довільно згенерованими семицифровими номерами телефону. Згенерована основа вибірки є пропорційною до частки шести телефонних мереж, охоплених у дослідженні, на національному ринку. Інтерв'ю були проведені з використанням методу набору випадкових телефонних номерів, згенерованих у довільний спосіб. У такому режимі нові номери генеруються з інтервалом у мілісекунду. Інтерв'ю проводили анонімно. Перед початком інтерв'ю респондентів просили надати згоду на його проведення. Інтерв'юери використовували структурований опитувальник і метод автоматизованого телефонного опитування (CATI), щоб записувати результати безпосередньо в програму введення даних.

Використовуючи цю технологію у десятому раунді, група інтерв'юерів опитала 2 002 унікальних дорослих респондентів, які відповідали встановленим критеріям та надали свою згоду на опитування. Попри те, що методом набору випадкових телефонних номерів в Україні зазвичай вдається дозвонитися до приблизно 7–8% абонентів, у десятому раунді показник успішних дзвінків склав 12,4%. Для цієї роботи було залучено 30 інтерв'юерів. Група інтерв'юерів складалася з 5 чоловіків і 21 жінки. Інтерв'ю проводили українською мовою (82%) та російською мовою (18%). Вибір мови залежав від уподобань респондента.

Обмеження: Точна частка не охопленого населення невідома, тому при тлумаченні результатів потрібно враховувати певні застереження. Особи, які нині проживають за межами України, в опитуванні участі не брали завдяки застосуванню методу активного виключення. Розрахунки населення основані на припущенні про те, що неповнолітніх осіб (молодших за 18 років) супроводжують їхні батьки або дорослі піклувальники. Основа вибірки обмежена дорослими, які користуються мобільним телефоном. Невідомо, чи всі телефонні мережі повноцінно працювали по всій території України протягом усього періоду опитування, тому деякі номери могли мати вищу ймовірність набору, ніж інші. Мешканці територій зі значними пошкодженнями цивільної інфраструктури, можливо, меншою мірою представлені у вибірці. Можна припустити, що фактичні потреби насправді більші, ніж ті, про які було отримано інформацію при опитуванні. В опитуванні не брали участі жителі Автономної Республіки Крим та не підконтрольних уряду територій Донецької та Луганської областей.

Застереження: У ході опитування інтерв'юери збирали інформацію про демографічні характеристики респондентів, їхнє поточне місце перебування та/або місце перебування після переміщення (географічна інформація), наміри щодо переміщення, заплановані місця призначення, потреби та проблеми, з якими вони стикаються під час цієї кризи. Аналіз було проведено з використанням двох підходів до оцінювання профілю населення, їхніх проблем і потреб. Для аналізу географічного профілю були використані дані без урахування відсутніх значень, виявлених на рівні макрорегіонів (n=2 002). Оцінювання потреб та інші частини аналізу було виконано з використанням даних, отриманих на основі повної вибірки (з урахуванням частки відмов відповісти на запитання).

Розподіл вибірки та кількість інтерв'ю за макрорегіонами			Похибка вибірки		
Макрорегіон	Усього проведених інтерв'ю (ж / ч / немає відповіді)	Частка інтерв'ю	Макрорегіон		Рівень достовірності 95%
КИЇВ	169 (104/65/0)	8%	КИЇВ	+/-	7,54%
СХІД	414 (238/176/0)	21%	СХІД	+/-	4,82%
ПІВДЕНЬ	222 (154/68/0)	11%	ПІВДЕНЬ	+/-	6,58%
ЗАХІД	491 (305/185/1)	25%	ЗАХІД	+/-	4,43%
ПІВНІЧ	412 (257/155/0)	21%	ПІВНІЧ	+/-	4,83%
ЦЕНТР	293 (176/117/0)	14%	ЦЕНТР	+/-	5,73%
Місце перебування не названо	1 (1/0/0)	0%	Усього по Україні	+/-	2,20%
Усього по Україні	2 002 (1 235/766/1)	100%			

Означення: Згідно з [Глосарієм МОМ](#), **внутрішньо переміщені особи (ВПО)** — це особи або групи осіб, які були змушені або зобов'язані втекти або покинути свої домівки або місця звичного проживання, зокрема в результаті або з метою уникнення наслідків збройних конфліктів, широкомасштабного насильства, порушення прав людини або природних чи техногенних катастроф, і які не перетинали міжнародно визнаний кордон країни. Для операційних цілей цього опитування інтерв'юери визначають ВПО як осіб, які залишили своє місце свого звичного проживання через нинішню війну.

МОМ визначає термін **«особа, яка повернулася»** як особу, яка зазнала міграційного переміщення та повернулася до початкового звичного місця проживання. Для цілей цього аналізу МОМ визначає термін «особи, які повернулися» як респондентів, які повідомили про виїзд зі свого звичного місця проживання з 24 лютого через поточну війну на період щонайменше 2 тижнів (14 днів), але потім повернулися.

Конвенція про статус біженців 1951 року визначає **біженця** як особу, яка: «через обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за ознакою расової належності, релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи чи політичних поглядів... не може чи не бажає повернутися до [країни свого колишнього місця проживання]...».

Використання позначень та подання матеріалу в цьому звіті не має на меті висловлення будь-якої думки щодо правового статусу будь-якої країни, території, міста чи населеного пункту, їхньої влади, кордонів чи меж від імені МОМ. Викадені в цьому звіті думки належать авторам і не обов'язково відображають погляди МОМ.

ПРЕДСТАВНИЦТВО МОМ В УКРАЇНІ

МОМ
ООН МІГРАЦІЯ